

Apologetivus Dei. IX.

IN NOMINE JESU!
DISPUTATIO THEOLOGICA,
de
DECRETO DI-
VINO, AN SIT CAUS-
SA FIENDI, EORUM O-
MNIUM, QUÆ FIUNT?
SIVE BONA SUNT, SI-
VE MALA?

Quam.

Dei O. Max. Auxilio,
In Regiâ Academiâ Aboënsi,
cum consensu Reverendæ
Fac. Theologicæ,

P RÆS I D E

ENEVALDO SVI ^{inc} ^{creatun} JIO,
Q. G. A. S. S. Theol. Doct ^{ione, fieri q;}
nec non h. t. Inspectoré Regamus
Alumnorum.

Defendere conabitur

P E T R U S W I O S T R I N U S
Smol. S. R. M. stipend.

In Aud. Max. d. 7. Decemb. Anno 1677.

A B O Æ,

Excusa à PETRO HANSONIO Acad. Typ.

Summ^e Reverendo atq; Amplissimo VIRO
DN. MAG. JONÆ SCARINIO,
Theologo celeberrimo, Diœcœseos
Wexionensis Episcopo longè dignissimo,
Consistorii Præsuli gravissimo, Gymna-
siiq; Inspectori attentissimo.

Ut &

Admod. Reverendo, Reverendis Clarissimisq;
VIRIS, ejusdem Consistorii Seniori,
etiamq; Adiutoribus consultissimis, Incly-
tique Gymnasii Lectoribus dexterimis ac
fidelissimis.

Perquam Reverendo DN. M. NICOLAO
SAGGE/ Pastori ac Præposito in Sta-
teloff meritissimo.

Reverendo DN. GARIELI G. HERLINO,
ad D. Crucis & Matthiæ in Harria Pastori
vigilantissimo, Patriotæ sincero amoris
affectionis et tem devenerando.

Reverendo DN. CAROLO RIMIO,
Emeboda fidelissimo.

Dominis, in Christo Patri ac Patrono, Pro-
motoribus, Mecœnatibus, Fautoribus
ac Benefactoribus suis reverenter co-
lendis, suscipiendis ; Exercitium
hocce Theologicum, non adeò in-
demerendæ gratiæ illorum auctupi-
um, quam pro multifariis illorum in-
se collatis Beneficiis gratæ memoriae
indictum, humilime officio leq; dedi-
cat ac offert

RESPONDENS,

RESPONSI^O II. directa ad Argumentum tertium, fundatur in prop. Minore Negandâ, quæ talis erat. PETRO WIO STRI NO. Smol.

§. 24. *Homo à Deo creatus est, non ut staret, additur ratio: Quia non stetit. &c.*

Resp. i. Deum creasse hominem alio fine quam ut staret in suâ integritate, longè falsissimum est: est enim talis propositio ~~āvulgata~~ Sap. 2: 23. Deus enim creavit hominem in integritate vulg. inextirpabilem, quod dictum, est declaratum anteà, & multis circumscriptis scripturis aliis, iisq; Classicis. Resp. 2. ad probationem: Esse petitionem principij: Quicunq; non stat, non est creatus ut stet; eget namq; & hæc probatione, fierq; progressus in infinitum, nisi erigamus statum controversie talem, in quo una nobiscum Adversarij ultimò cogantur subsistere:

§. 25. Quaritur igitur inter nos Luthe- ranos & heterodoxos Calvinianos?

i. An Deus ab æterno prævidit

sive bonum sive malum, quia ipse decrevit ut eo modo fieret quod sit quodcunq; Affirmant hi, nos negamus, ac assertionem nostram hisce cautelis includimus".

α. Decretum & voluntas Dei non exten-
dunt se nisi ad ea, quæ sunt, & ad bo-
nnum: mala enim Deus velle aut decer-
nere non potest. Scientia autem Dei & ad
ea porrigitur quæ non sunt, aut quamvis
possibilia sint, non tamen sunt aut fu-
tura sunt, & ad mala ipsa seu peccata quæ
sunt, quæq; acutissimos Dei oculos non
fugiunt: Ideoq; scientia vel prævisio rerū
à Decreto Dei neq; suspendi potest, ne-
que dependere ullâ ratione dicenda est.

β. Neq; tamen Scientia vel prævisio Dei
dependet à rebus ipsis præscitis, seu ex
quâdam antecedente rerum in oculis
Dei resplendescentiâ, ut ajunt, est enim
tam perfecta, quippe etiam infinita, &
æterna, ut sub ejus intuitum cadat quic-
quid molitura sunt unquam motibus
vel maximè liberis ac spontaneis sin-
gula voluntariè ac spontè agentia.

γ. Nec

y. Nec statuendum est cum *Didaco alijsq;*, Deo futura esse præsentia secundum præscientiam realem & proprias rerum Existentias, cum sufficiat repræsentatio idealis & objectiva, quamvis hæc assumenda est cum grano salis, ob summam Dei simplicitatem, excludentem omnem ejusmodi compositionem quæ rebus creatis adhæret. Ideoq; hi termini antequam Deo tribuantur, liberandi sunt ab omni imperfectione.

d. Per solum Dei decretum res futuras dicere cognoscibiles, est dogma ἀνεργον, & S. literis admodum ignotum; imo ἀντινεργον, cum S. Scriptura non solum ignoret prorsus ejusmodi absolute decreta præscientiæ divinæ substrata, sed & evidentè doceat *Luminis infiniti intellectus adscribendum esse*, uti rerum omnium, ita etiam futurarum Contingentium Notitiā, in ijs obdictis quæ agunt de omniscientia Dei in habitantis lucem inaccessam, & splendore oculorum ejus. Conf. Exod. 3:19. Syr. 23: 27. 28. 2. Paral. 16: 9. Mal. 4: 2. Matth. 6: 4. 32. 1. Tim. 6:16. &c.

8. Dicendum ergò quod Deus cognoscat, quæcunq; novit omniscius, per infinitam essentiam suam: quidimò, etiam si maximè voluntas libera agat quid, quod à Deo decretum non sit, utiq; id per essentiam suam non minus intelliget Deus quam seipsum suasq; eminentias: quum enim Deus seipsum intra, & omnia possibilia extra se novit, quæ tamen nunquam fiunt, de quibus nullum fecit decretum; agnoscant proinde *Calviniani*, oportet, quod Deus multa cognoscat non ex decreto, sed per infinitum lumen intellectus sui, qui minimè opus habet ut aliunde illuminetur vel dependeat.

9. Ideoq; cognovit etiam ab æterno Deus per omniscientiam suam essentialem & æternam ac infinitam, homines abusuros libertate ad malum, non quod hoc suâ voluntate voluerit vel decreverit; esset enim hoc cogitatu ac dictu valdè blasphemum & impium; sed quod sui divini intellectus lumine perspicacissimo præviderit id que

que solum θεοπελκῶς: etinim causa
transitus ex possibiliitate actus in ejus futu-
ritionem, ut aijunt, non est Dei beneplaci-
tum vel arcana voluntas, sed hominum
liberrima πρόσηπτες atque Electio, quam
Deus ab æterno ignorare non potuit,
quamvis per Decretum aliquod, quod
Calviniani solent nominare absolutum,
voluntatem liberè agentium, ad neces-
sitatem futuritionis, quā vocant adversarii
passim, non determinavit: non enim
solum vidit Deus ab æterno futura con-
tingentia in suis causis, sed & quid in
esse suo actuali extra causas important.

2. Et etiam hoc in soberia Philosophia
non minus ac Theologiâ absurdum,
statuere ac dicere prius dependere à po-
steriori: sicut enim in signo rationis πό-
γγώντες prior sit quam πρόθετος, absolum
erit dicere scientiam Dei fluere ex vo-
luntate; quoniam igitur decreta Dei o-
mniscientiam ejus presupponunt, ideo-
que quicquid etiam post libera decreta
Dei contingit, id non præscit quia de-
crevit, sed quia natura omniscius est.

§. 26. Queritur inter nos & Adversarios, potissimum Calvinianos, etiam
ii. An omnium futurorum caussa,
sunt Dei decretum?

Rq. Affirmant id cum Dominicanis
Monachis, Calvinianorum plurimi,
non solum antiqui Calvinius, Beza, Zan-
chius &c. sed & recentiores, Retor-
fortis, Joh. Bergius Theologus Berli-
nensis, Marchiobrandenburgicus, imò
Moccovius Batavus non veretur Quæ-
stionem ita informare in sua Theologiâ
polemica, idque ex suo duce Piscatore;
Anne fiat aliquid contra voluntatem Dei,
& an peccatum sit voluntatis divine trans-
gressio? Impie enim supponit nihil fieri
contra voluntatem Dei, & ne peccata
quidem contra Dei voluntatem esse.

§. 27. In superiori Disp. VIII. sc. prox.
Dictum fuit de rebus contingentibus,
quomodo ea se se resp. decreti divini
habeant, nunc vero quia in latiori for-
ma quæstio proponitur, juvat erigere
statum controversiæ. I. *Negativum.*
Non enim queritur a. Ab Deus de his,
qua

quæ in tempore facit, ab æterno decre-
tum fecerit; id enim sanus nemo negat,
cum Dei decretum sit æternum illud divine
voluntatis consilium, quod Deus de rebus futu-
ris præstituit, quoque certis ac constitutis gra-
dibus, ad fixum terminum tendit.

β. Nec de eo dubitatur, An actiones
naturales & res bonæ in fieri & in esse,
à Dei sustentatione & concursu in re-
bus necessariis necessariō, in liberis li-
berè, dependeant; *In ipso enim vivimus,*
movemur & sumus, Act. 17:30. γ. Neq;
controversitur de eo, An omnia, etiam
mala, providentiaæ divinæ subsint? sed
hoc ii. Positivè quæritur: An omnia bona &
mala, fiant voluntate Dei præmovente ac præ-
determinante, hoc est, An Deus absolu-
to decreto certum bonorum & malo-
rum numerum definiverit, adeo ut ni-
hil evenire possit aliter quam eve-
nerit, utque talis omnibus eventibus
per voluntatem Dei imposta sit de-
cretoria fiendi necessitas, ut omnia quæ
eveniunt, Deus decreverit ut sic & non
aliter fierent, vel etiam, brevius: an fien-
di causa omnibus rebus sit immutabile

De CAUSSA MALI
decretum Dei? Adversarii affirmant.
Nos vero Negamus sustulti fundamen-
tis immobilib.

2. Voluntas Dei revelata est nobis
Regula, Esa 8: 20. Ad legem & testimonium,
quod si non dixerint juxta verbum hoc; non
erit eis matutina lux. Calviniani confu-
giunt ad Deum quendam absconditum, ac
insipientis intellectus sui dictamen se-
quuntur, cui nunquam ruto acquiescere
possunt. Nusquam autem scriptura
S. omnia tam mala quam bona de-
cretis Dei absolutis adscribit: sed infi-
nitis locis docet contrarium: imprimis,
ubi Bonitas Dei celebratur.

II. Voluntas Dei absolute decretoria se
statuatur universalis causa fiendi; tollitur
voluntatis creatæ, angelicæ & huma-
næ Libertas omnisq; rerum contingen-
tia. Hoc autem absurdum esse docet Dei
providentia, quâ libertas rerumque
contingentia asseritur, nequaquam ve-
rò destruitur.

Instant Adversarii Dist. inter necessitatem
simplicem & hypotheticam, consequentis &
consequentiae. Scilicet Deum suâ determi-
natio-

natione Libertatem hominis non violare, sed includere & confirmare. Allegare pro exemplo solent historiam Josephi: ubi si causæ secundæ spectentur, fratrum odia, mercatorum præterea nuncium emptio, somniorum recitatio, Pharaonis hinc orta in eum propensio, contingenter in statum illum à Pharaone Josephus est electus, si vero Dei voluntatem, & providentiam spectes, id necessariò ab eo factum, Gen. 37: 7. Sic i. Reg 22: 34. Achab contingenter est cælus in prælio à milite, qui ne hoc quidem in animo habuit: si Dei prædictianem respicies, necessariò. Ubi & aliis in exemplis contendunt, positâ Dei determinatione, eventum quidem infallibiliter consequi, non tamen à determinazione istà immediate, sed mediante libertate hominis. Reror fortis adducit alia exempla, afferendo, Milites partiri vestes Christi, Medos vastare Chaldæos contingentissimè, liberrimè, electione & nullo modo preflâ vi, sed judicio rationis indifferenti, quoniam in plerisque ejusmodi graviter peccârunt; & simul necessariò necessitate modali, κατὰ τὸν & ex suppositione decreti divini, ita ut non potuerint non evenire talis partitio vestium, talis non fractio ossium, & talis per Medos vastatio, ideoque Deus, ut hæc omnia contingenter fierent, decrevit. Verum

*R*espondemus: 1. *Quomodo* cunque se hic torquent adversarii, prædeterminatio hæc non hypotheticam, sed absolutam infert necessitatem, nec ponunt duntaxat necessitatem consequentia, sed consequentis. *Illa* non est ipsius rei necessitas sed conclusionis inde sequitæ. Hæc vero est ipsius rei, consistens in essentiiali effectus à causâ dependentiâ, seu quando & antecedens & consequens est necessarium. 2. Hypothetica necessitas habet suam hypothesin in re ipsâ seu facto, non in causâ primâ. Falsum igitur est quod *Calviniani* necessitatem hypotheticam ita nuncupent ob
~~υπόθεσιν~~ divini decreti; quippe dum hoc faciunt absolutū, non possunt non absolutâ introducere necessitatem. 3. Porro, adversarii necessitatem infallibilitatis non deducunt ex scientiâ clarae visionis, inde tamen magno orthodoxorum consensu, respectu liberorum agentium imprimis deducenda est, sed ex prædeterminatione absoluta, cui & finem præstittutum à Deo, & media irresistibiliter defi-

definita atque in operationem sine impedimento ordinata, omnesque mediorum connexiones involvunt, quæ non est necessitas hypothetica, seu eventus infallibilis, ex hypothesi, sed *absoluta*.

4. Dicere voluntatem liberam in suis actionibus esse, & tamen præterminari à decreto Dei irrefragabilis, ut non possit non ita vel sic agere; quid est contradictionē in adjecto admittere, si hoc non sit? quod certè cum spontanea aut libera determinatione constere non potest. Etenim hanc, ut in aliā actionem aut actionis speciem se determinet voluntas creata; Prima causa suprema & immutabilis prædeterminatione non concedit. Intueamur exempla:

Quero: prædeterminatione Deus O. maximus fratres ad odium adversus Iosephum? aut, ut non plus eum diligere, aut minus odisse potuerint? Vel Num mercatores illi transeuntes, ad illam emptionē acti sint motione inevitabili? Utrum milites Romani eâ absolutionis prædeterminatione acti sint,

DE CLAUSSA MALI
ut vestes Christi raperent ac dividerent?
Num Medi, ut spoliarēt Chaldaeos, si pec-
carint quod adversarii concedunt, & sic
ad peccata ipsa patranda, à Deo præde-
terminati fuerint; *sbsit blasphemia* Videre
ergò deberent singuli, quod forte unus
vel alter cogitur fateri, libertatem hos-
minis cum determinantibus Dei de-
cretis conciliari haud quaquam posse:
Sudat enim *Rector fortū tñ Jēosv Φυλάτλειρ*
& aliquid etiam nobis largiri, loquendo
de tali Libertate, quæ non sit soluta ab
ōmni determinatione etiam *Svævissimā*,
quā limitetur tandem ad alterutrū Con-
tradictionis. Verum qualis hæc sit Li-
bertas non video, quæ non potest non
hoc eligere alio neglecto & præce-
rito, sed quæ suo modo sit determinata;
tum quoad specificationem, tum exer-
citium actus: talis Libertas mihi non so-
luta, sed adstricta dicenda erit. Quod
vero inferat adversarius: *Voluntatem Dei*
cum sua invictâ & infrustrabili necessitate
non agere influxu necessario absolute, sed ad
modum consue liberae, citra omnem vim.

Nihil est, cum adigitur enim voluntas creata, ut hoc non aliud, hoc non alio modo agat; non influit prima caussa ad temperando se ad indolem caussæ liberae, sed libertatem eidem in eo actu aufert, eamque suâ destinatione ad hoc istoque modo necessario & irrevocabiliter operandum cogit.

Reſp. 3. Si dogma istud Calvinianorum de immutabili decretorum Dei causatione in omnibus valeret; nihil fieret contra voluntatem ejus. At hoc longè falsissimum esse & summe impium, demonstrant Clarissima S. Scripturæ testimonia Esa. 5: 5. 7. 20. Prov. 1: 24. Matth. 23: 37. Horrendum igitur est talia emblemata ab adversarijs passim promulgari? Nulla voluntas Dei est inefficax. Nulla est Dei voluntas conditionata. Peccatum non esse voluntatis divina transgressio nem: cum peccata Deo displicere dicantur, nihil aliud intelligi, quam quod Deus velit peccata punire, scilicet ut ostendat se justum esse. Item, peccatum non esse violationem voluntatis beneplaciti: posse Deum velle peccatum propter bonum longè eminentissimum. porro: Deum non naturaliter, sed libere peccatum odio habere. Et quæ plura sunt prodigia

digia & impietatis βδελύγματα, neuti-
quam in Ecclesiâ Dei sincera ullo toleran-
tiæ vel charitatis operculo vel tegenda vel
dissimulanda, cum Deum faciant causam
mali, & summè sint blasphemæ.

Absit ergo ut in puncto Religionis
cum Calvinianis, magis ac aliis hæreticis,
unquam possimus conspirare in non-
nullis ceu paucis, brevibus, simplicibus & cer-
tis postulatū, ne sub eā licentiā nos despū-
memus in periculo sōerrores palliādos;
illi in libidinem divulgandi plures. 4. Si
omnia bona malaque ab immobili ac
fatali Dei decreto dependeant, con-
sequens est hominem non posse me-
lius agere quam agit, unde omnis &
unniversa admonitionum ac dehorta-
tionum doctrina collabascit: pro-
testari enim possunt homines impii
se plus meliusve præstare non posse
quam præstant, idque propter decre-
toriam Dei determinationem, neque
minus inobedientiæ mandatis Dei ex-
hibere se posse quam actu exhibent.
Quo pacto omnem pietatem, Religio-
nem

REFUT. CALV. IN SPECIE. 270
nem & devotionem extingui longè
certissimum est.

5. Cujuscunq; decretum est causa fi-
endi omnium quæ fiunt, is ipse est
causa eorundem. Atqui, secundum Mac-
covium & socios ejus, decretum Dei est
causa fiendi omnium quæ fiunt E, De-
us, secundum Maccovium & socios ejus;
est causa mali seu peccati, quod quam
fit formæ Sanorum verborum confor-
me, ipsi viderint.

6. Ex tali immobilitate fati decre-
torum Dei etiam illud sequitur non
minimum absurdum, quod scilicet sic
sit necesse statuere, primum peccatum
Angelorum & protoplastorum fuisse
necessarium & inevitabile: & cum
impii in suâ impiate pereunt, non
posse non perire. Quapropter frustrâ
impeditur cura iisdem convertendis &
revocandis ad poenitentiam, quod ta-
men non ministri verbi Dei solum, &
horum fatalium decretorum ignari fa-
cere identidem debent; sed & Deus ipse
per ministros agit, qui Dei sunt Legati,

Prov

Prov. 1: 24. Isa. 5: 5. c. 65: 2. Ezech. 3: 1.
 18: 1. Zach. 7: 2. 2. Cor. 5: 15. Joh. 5: 34.
 Inutiles etiam forent omnes exhorta-
 tiones salutares, ut videant homines ne
 excidant pratiâ Dei, 1. Cor. 10: 12. 2 Pet.
 3: 17. Ebr. 3: 12. Phil. 2: 19. Frustranea
 quoque foret quotidiana oratio : *Pater
 noster, &c. Fiat voluntas tua!*

7. Si per ejusmodi absoluta decreta
 omnia fierent, utique asseverare ne-
 cessum foret, Deum nihil velle cum
 certo ordine aut conditionaliter. At-
 qui hoc esse falsum demonstrant ma-
 nifestissima S. scripturæ testimonia.
 1. Sam. 23: 10. scqq. Jer. 18: 7. scqq. Jon.
 3: 4. 5. Matth. 11: 21. &c.

8. Obstatisset etiam in statu integritatis
 angelicæ & humanae, per decreta Dei
 irrefragabilia, potentia liberè eligendi
 contrarium.

9. Si omnia à Deo præcisè definita
 sunt, aut peccata omnia fiunt volen-
 te Deo, aut si id intolerabile, nullum e-
 rit verè peccatum, quod omne tale est
 contra voluntatem Dei. Ideoq; aut nulla

poena

REFUT. CALV. IN SPECIE. 272
pœna erit infligenda peccantibus, quia
peccant volente & decernente Deo :
aut Deus erit tyraonus, quod puniat
ob factum inevitabile; aut hypocrita
erit, qui jubeat fugere peccata, quæ ta-
men ab ipso sunt prædestinata.

§. 28. Argumenta Adversariorum
potissima in hoc punto Religionis sunt
partim ex Armaturâ scripturarum de-
prompta; partim è cœcæ rationis hu-
manæ vaginâ exeuntia :

I. E scriptura sunt :

i. Omnia quæ voluit Dominus,
fecit in cœlo & in terra, & in o-
mnibus Abyssis, Ps. 115:3. Ps. 135:6.

Esto forma :

Qui facit omnia quæ voluit, is fa-
cit omnia quæ decrevit. Atqui Deus
facit omnia quæ voluit. Ergo : Deus
facit omnia quæ decrevit. Et P. C.
Inevitabilitè & Necessitate quâ-
dam fatali.

Maj. probatur, quia quemadmodum

S

præ-

273 De CAUSSA MALI
præscientia est actus intellectus; ita de-
cretum est actus voluntatis.

Min. prob. ex Allegatis Psalmis.

Respondeo: 1. Concedendo totum
argumentum, loquendo de voluntate
Dei *absoluta*; intelligendo vero voluntatem
Dei *conditionatam*, ut vocant, Ne-
go prop. Minorem.

2. Ruit igitur suâ sponte illud conse-
quens: *Omnia fieri fatali necessitate*. De
quo Stoicorum dogmate postmodum
agendum est.

3. Ad probationem dico quod aga-
tur in istis Aphorismis Davidicis de ope-
ribus creationis & conservationis hujus
universi, nec non factis quibusdam
heroicis Dei circa introductionem po-
puli in terram cananæam; quod Deus sic
longè celeberrimus ac gloriofissimus
in suis factis innumerabilibus, sive cœ-
lum species, sive terram aut maria, quæ
omnia cum Dei decretis absolutis nihil
habent commercii.

4. Auscultemus quid de allegatis di-
ctis scripturæ notavit præsul Hippo-

nep-

nensium B. *Augustinus* Tom. VIII. pag. 284. in Ps. 115. *Omnia qua voluit fecit.* Nec indiget operibus suis tanquam in eis collocetur ut maneat, sed in sua æternitate persistit, in qua manens omnia quæcunque voluit fecit in cœlis & in terrâ. Neque enim jam eum portabant ut ab eo fieri possent, quando nisi fierent eum portare non possent. Ergo in quibus est ipse tanquam indigentia continet, non ab eis tanquam indigens continetur. Sive sic intelligatur, in cœlis & in terrâ, omnia quæcunque voluit fecit, vel in superioribus, vel in inferioribus populi sui voluntariam gratiam suam constituit, ne quis de operum meritis glorietur: quia sive montes gestiant velut arietes, sive colles velut agni ovium, à facie Domini commota est terra, ne in terrenis fôrdibus perpetuò remanerent,

Ubi Divus pater in priori εξηγήσει Deum proponit ceu ἀντέχον & agens sibi sufficientissimum & liberrimum, liberum scilicet ab omni & Necessitate & Coactione; In posteriori, Allegoriâ sc. promptâ confessione subindicat, voluntatem hominis non trahi irresistibili- tèr in suis propriis actibus, sed à constitutione gratiæ Dei voluntariæ, quæ p. 1

semper certum ordinem habet, vel subordinatum, vel præsuppositum.

Sic eodem modo haud parum illustratur nostræ sententiæ veritas, ex commentario ejusdem in Ps. 135 pag. 337. & 338. *Omnia quæcunque voluit Dominus, fecit in cœlo & in terrâ & in omnibus Abyssis.* Quis autem comprehendat hæc? Quis enumeret opera Domini in cœlo & in terrâ, in mari & in omnibus abyssis? si comprehendere omnia non possumus, tamen omnia inconcussè credere & tenere debemus, quoniam quicquid creaturarum in cœlo, quicquid in terrâ, quicquid in mari & in abyssis, à Domino factum est, quia omnia quæ voluit fecit in cœlo & in terrâ, & in mari & in ob. abyssis, sicut jam diximus. Non omnia quæ fecit, COACTUS est facere, sed omnia quæ cumque VOLUIT fecit. Causa omnium quæ fecit, voluntas ejus est. Facis tu domum, quā si nolles facere, sine habitatione remaneres, necessitas coëgit te facere domum, non libera voluntas. Facis vestem, quia si non faceres nudus ambulares. Ad faciendam ergò vestem necessitate duceris, non liberâ voluntate. Conseris montem vitibus, semen spargis, quia nisi feceris, alimenta non habetis. Omnia hæc NECESSITATE facis; Deus boni-

bonitate fecit, & nullo quod fecit eguit: ideò omnia quæcunq; voluit fecit. Putas habemus & nos quod liberâ voluntate faciamus? Ea enim quæ diximus, ex necessitate facimus: quia si non faceremus, egentes & inopes remanemus, invenimus aliquid quod liberâ voluntate Faciamus? Invenimus planè, cum ipsum Deū amando laudamus. Hoc enim liberâ voluntate facis, quando amas quod laudas: non enim ex necessitate, sed quia placet. Unde justis & sanctis Dei placuit Deus etiam flagellans eos. Quando inquis omnibus displiceret, placuit illis, & sub flagello ejus, in ærumnis, in laboribus, in vulneribus, in egestate constituti laudaverunt Deum. Non eis displicuit nec torquens: Hoc est, gratis amare, non quasi propositâ acceptance mercedis, quia ipsa merces tua summa Deus ipse erit quem gratis diligis: & sic amare debes, ut ipsum pro mercede desiderare non desinas, qui solus te faciet, sicut Philippus desiderat cum diceret, *ostende nobis patrem & sufficit nobis.* Merito, quia hoc de liberâ voluntate facimus, & de libera voluntate facere debemus, quia delectat; facimus, deinceps amando facimus: quia & si corripimur ab illo, nobis nunquam displicere debet, quia semper iustus est. Hoc dixit ille Laudator ejus, in me sunt, Deus, vota tua, quæ reddam laudatio-

nestibi? Et alio loco: voluntariè sacrificabo tibi. Quid est voluntariè sacrificabo? voluntariè laudabo te, quia sacrificium laudis, inquit, glorificabit me. Si cogereris offerre Domino tuo sacrificium gratum illi & acceptum, sicut antea vovebantur sacrificia in umbrâ futorum, fortè non invenires in gregè tuo placitum taurum, in capris hircum aræ Domini dignum, nec in ovili tuo arietem dignum ad victimam Domino tuo, & non inveniens fatageres quid faceres, & dices fortes Deo: volui & non habui. Num quid potes de Laude dicere volui & non habui? ipsum voluisse laudasse est: non enim verba à te querit Deus, sed Cor. Neque enim potest quisquam dicere, & lingvam non habui. Si quis obmutescit aliqua valitudine, lingvam non habuit, & tamen laudem habuit. Si enim Deus aures carnales haberet & sonus corporis indigeret: & idcirco, cum remansisses sine lingvâ, sine laude etiam remaneres. Nunc vero quia cor querit, cor inspicit, intus testis est, judex, approbator, adjutor, coronator, sufficit ut offeras voluntatem. Cum potes ore confitere ad salutem, cum autem non potes, corde crede ad justitiam. Corde laudas, corde benedicis, corde in aram conscientiae victimas sacras imponis; & respon-

spondetur tibi: pax in terrâ, hominibus bona voluntatis. Ille igitur Deus qui omnipotens est in cœlo & in terrâ, omnia quæcunq; voluit fecit, tu in domo tua non facis omnia quæ vis. Ille in cœlo & in terrâ omnia quæcunq; voluit fecit. Tu fac vel in agro tuo, omnia quæ vis. Multa vis, & non potes in domo tuâ facere omnia quæ vis. Contradicit fortè uxor, contradicunt filij, aliquando & servulus contumaciâ contradicit, & non facis quod vis. Sed facio, inquis quod volo, quia in non subdito ac contradicente vindico. Nec hoc facis cum vis, aliquando vindicare vis & non potes, aliquando minaris, & antequam facias quod minaris, moreris. Putamus in te ipso facis quod vis? Frenas omnes cupiditates tuas? Forsan frenas, nunquid efficis ipse ut cupiditates non surgant quas frenas? Certè enim hoc vis, non titillari molestia cupiditatum tuarum: & tamen caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem, ut non ea quæ vultis faciatis. Tu in te ipso non facis quod vis: Deus autem noster in cœlo & in terrâ omnia quæcunque voluit fecit, ipse tibi dat gratiam, ut in te ipso facias quod vis. Nisi enim ipso adjuvante nec in te facis quod vis. Etenim cum ille sc. Paulus non ficeret in se quod veller, idcirco quia caro concupiscit adver-

sus spiritum, spiritus autem adversus carnem, ut non ea quæ vultis faciatis, cum de se ipse gemeret dicens: Condelector legi Dei secundum interiorem hominem, video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis, quia non solum in domo suâ, nec solum in agro suo, sed in carne sua vel in spiritu suo non implevit quæ volebat, clamavit ad Deum qui omnia quæcunq; voluit fecit in cœlo & in terra: & dixit, infelix ego homo, quis me liberabit de Corpore mortis hujus? Et ille bonus & ille suavis tanquam responderet ei, continuò subjecit, Gratiâ Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Hanc ergò suavitatem amate, hanc suavitatem laudate. Intelligite Deum qui omnia quæcunq; voluit fecit in cœlo & in terra, ipse & in vobis faciet quod vultis, ipso adjuvante voluntatem vestram implebitis. Sed dum non potestis, confitemini: cum poteritis, gratias agite. Iacentes clamate, erecti superbite nolite. Ille ergò in cœlo & in terra omnia quæcunq; voluit fecit, in mari & in omnibus Abyssis,

Hæc ille.

In his verbis quamvis sœpè digrediatur

Augu-

Augustinus ad expositionem mysticam; tamen his omnibus, nil aliud deprehendit intendere, quam Deum O. Maximum esse omnipotentem, bonum & liberum, adeoque P. C. nequaquam vel caussam mali, vel cogentem homines irresistibili tractu ad actiones morales: hominem vero imbecillem esse & impotentem, à seipso naturā inclinari ad peccatum, à Dei vero gratiā dirigi ad obtinendum bonum finem.

§. 29. II. - Quis hoc dixerit, aliquid fieri, quod Dominus non præcipiat, quod ex ore altissimi non progrediantur mala & bona? Thren. 3: 37. 38.

Esto Forma:

Si nihil quicquam in hoc mundo boni vel malifiat, quod non præcipiat Dominus Deus, siue ex ore altissimi progrediantur bona ac mala: utique omnium quæ sunt caussæ fiendi est Dei decretum. Et P. C. Deus est

caussa mali. Atqui Verum esse prius
videtur posse probari ex allegato A-
phorismo propheticō. Ergo Verum
Erit quoque posterius. Quod scilicet o-
mnium quæ sunt, caussa fiendi sit Dei
decresum. Per conseq. quod Deus sit
caussa mali.

Resp. 1. Negando consequentiam Ma-
joris propositionis: ad ravim enim illud
est inculcatum Calvinianus, Non omnium
quæ sunt Deo sciente, permittente,
puniente, dirigente ad bonū finem, &c.
caussam esse Deum vel ejus inevitabile
decretum. 2. Sin vero addatur, ut in
textu: *Præcipiente Deo.* Resp. observante
Dñi. D. Joh. *Dorscheo*, vocem hebræ-
am *Tzivah*, præcepit, non semper impe-
rium, aut impulsum significare, verum
quandoque etiam solam indicationem
notare, ut Gen. 50: 16. Ps. 71: 3. Quasi
Jeremias h. l. dixisset: *Nonne Dominus*
annunciauit ista? ut quæ seqvuntur: ab ore
altissimi tam bona, quam mala prodire?
Maxime talia futura Deo denunciante

ac comminante. 3. Resp. ad pro-
pos. Minorem, si vel maximè vis præci-
piendi retinenda fuerit, loqui prophe-
tam de malo *pœnae* non *culpa*: afflictio-
nes enim omnes quantæcunque sint, si-
ve *dokimacias* fuerint, sive *πμωριας*, præ-
cepto divino egrediuntur. Conf. Et. 45:7.
Amos 3:6. Ideoque B. Dn. D, Ægidius
Hunnius in h. l. ita commentatus est:
Wer darff dann sagen / das solches ge-
schehe ohne des Herrn Befehl? Als
wolt er sprechen: Das müssen doch
gottlose Leute seyn / welche das zuge-
sandte Unglück allein dem unbestän-
digen wankelmütigen Glück zuschrei-
ben / gleich als wüste Gott nicht dar-
von / oder nehme sich soßten der Sa-
chen nichz an. Ja vielmehr gesche-
hen solche Veränderung mit dem Ju-
dischen Volke (das es ins Gefängnus
weggeföhret ist) nicht ohne Befehl des
Herrn / Sondern ist ein offenbarlt-
che Straße Gottes. Wer darff auch
sagen / es kome aus dem Münd des
Höchsten weder Gutes noch Böses?

Das

Das heisse Gott von seinem Regi-
ment abgesetzt. Gutes und Böses
gehet alles aus dem Mund / das ist/
aus dem Befehl und Willen des
HERRN. Hier spricht einer : Wie?
kompt denn auch das Böse von Gott
her ? Antwort : Das Böse heist
hier nicht die Sünde selbst / dann die
geschicht frenlich nicht aus Gottes
Befehl / als welche er vielmehr in sei-
nem Gesetz ernstlich verbietet und strafft.
Ist auch unmöglich / das Gott könne
ein Ursacher / Anfänger oder Anstif-
ter der Sünden seyn. Sintemal er
nicht ist ein Gott / dem gottlose We-
sen gefalle / und was in der Welt ist/
als da ist / Augen-Lust / Fleisches-Lust /
und hoffertiges Leben / das ist nicht
aus dem Vater / wie Gottes Wort
klärlich lehret. Verstehet derwegen
hier Jeremias durch das Böse (so aus
dem Munde des HERRN gehet)
die Straffe der Sünden / die selbe
kompt von ihm einem ernsten zornigen
Richter her. Solcher massen wieder-
legt

legt und widerspricht der Prophet den verkehrten Urtheil der Menschen / die anders nicht / als allein auf die Feinde sehen / und betrachteten nicht / das ihr Unglück noch einen viel höhern Ursprung hätte / und von Gott dem Allmächtigen als dem obersten Richter und Regenten herfâme.

Hier aus hat man zu betrachten / das Gottes allmächtige Regierung und wunderbarliche Führsehung sich streche über alles / was nimmermehr bei den Menschen geschickt / oder geschehen kan. Wie von ihr beschrieben steht im Buch der Weisheit am 7. Sie reiche von einem Ende zum andern gewaltiglich / und regiere alles wol. Und zwar so viel anlangt / was Guth / Recht und Wol ben den Menschen gethan wirdt / dasselbe gebeut und befihlet Gott / er lässt ihm gnädig volgefallen / befördert und bewohnets auch / wie oldches sonderlich aus der Lehr des Gesetzes und angehengten Verheissungen offenbahr ist : Was

Dann

dann anlangt die Sünd der Menschen / ist er auch bei den selben nicht allerdings müßig. Nicht zwar / als hätte er gefallen zur Sünde / oder treibe die Menschen heimlich darzu / oder verordnete die Menschen zur Sünde. Das sey fern/etc. Et Paulo post : Wie aber Gott dem Herrn alle Sünd und Bosheit der Menschen offen stehen / bekandt und unverborgen sind / Also verbietet er dieselbe ernstlich / und ob er was aus sonderlichen Ursachen dieselbe verhenget / und geschehen läßt / so hat er doch weder Lust noch Gefallen daran / sondern ein ernstlich Missfallen / als welche vor ihm ein lauter Greuel sind.

Darumb erfolget nun auch/das auch alle Straße der sünden von Gott zugeschicht und regiert werden / den seinen zwar zur Zuchtigung / den Gottlosen aber zur Straß über ihre begangene Sünd und Misshatt. Und das ists / das hier geschrieben steht: Wer darff sagen / das solches geschehe ohne des HERRN

HEHRIN Befehl? Und das weder Böses noch Gutes könne aus dem Munde des Allerhöchsten? Lehret damit/ die Straffen kommen nicht von ungefehr daher / sondern Gott regiere dis alles. Welches der Herr selber bekräftiget bei dem Propheten Esai. 45. Ich bin der Herr und keiner mehr / der ich das Licht mache / und schaffe die Finsternis / der ich Frieden gebe / und schaffe das Übel / ich bin der Herr / der solches alles thut. Also auch Amos 3. Bläser man auch die Posaunen in einer Statt / da sich das Volk dafür nicht entsezet? Ist auch ein Unglück in der Statt / das der Herr nicht thut? Und Snach am Eilfsten spricht: Es kommt alles von Gott / Glück und Unglück / Leben und Todt / Armut und Reichtumb / etc.

Concludit tandem non paucos Christianorum, ut c. l. inter gentes multos, quæcunq; sibi accident bona malave, Fortuna adscribere, instabili admodum & lubricæ; quemadmodum Stoici cum

nostris Calvinianis hæc omnia ad metiuntur immutabili Fato.

§. 30. Vel si de his plenius dicā; philosophi olim partim in materiâ causas peccati colloca-
runt; partim ad Fatum transtulerunt, quod dixerunt esse necessariam connexionem ca-
usæ primæ & omnium secundarum Physi-
carum & voluntatum. Postea priorem er-
rorem Marcionitæ. Posteriorem, Zwingiani
introduxerunt in theatrum Ecclesiæ: Marion
enim, teste Augustino lib. de hæres. statuit pec-
catum ortum esse non ex libero primi homi-
nis arbitrio: sed esse creatum in principio: &
nunc committi peccata non libero arbitrio,
id est, mente judicante & voluntate eligente:
sed sicut mala arbor, nec sciens nec volens,
sed naturâ profert malos fructus: ita etiam
hominem ratione conditionis & naturæ pec-
care. Sic tempore Tertulliani, Hermogenes
hæreticus expressis verbis peccati causam
constituit in ipsa materiâ; fingens hanc ab æ-
ternò fuisse aliam bonam, aliam malam, in-
deq; quosdam bonos esse factos, quosdam ma-
los, non creatoris quidem, sed materiæ vel virtute vel
vitio. quoad posteriorē opinionē Libertinis ac Sto-
eis suffragati sunt Calviniani, talem connexionem cau-
sæ primæ & secundarum nectentes, ut quicquid agit cau-
sa secunda, id non nisi cum concursu causæ primæ &
universalis necessariò & immutabilitè agat & operetur,
sive bonum sive malum.

IN JUVENEM

Eruditione Vitæq; Modestia peregrinum,
Dn. PETRUM WIOSTRINUM,
Wexionia Smolandum, Theologico specimine pu-
blico cum plausu differentem:

Aπτα πρώτες περούν, σέτιν ἀνθρώπισκακοῖο,
Ἄνθυτ' ὁρῶντες γραφὰς πρᾶγμα, δ' ἀντί^χ
χαλεπὸν.

Τάυτα μαθὼν ἔσθι εὐτυντήρ τῆς σείσ κακίης,
ΠΕΤΡΕ οὐδὲν πρόπτερον εσθλὰ δίδασκόμενος,
Σπεῦδον δὲν εἴτε νερῷ οὐδὲν ματα θεῖα γι-
νώσκων,

Ζωῆς ἵσθι στροφεὺς ιερὸς ψροφενίς.
Εἰδει γὰρ πατρὶσκαν θυμόσεας εἰταγονῆας,
Καὶ οὐδεργόμενος ουγγενέας τοι ἀχαλέν.

L. Mq;

PETRUS LAUR BECCHIUS
Poët. Prof. Ord. & Acad. h. t. Rector.

PETRUS WIOSTRINUS

Ἀναγεγματιζόμενος

NUTUS TUUS PRIOR EIS.

Et tuus ipse prior nutus, de pondere eisdem
PETRE WIOSTRINI, qui graviore cadunt.
Nutibus es melior, quos non pudet addere,
Numen.

Cudere cuncta sacrum, nectere Fata mala.

L. Mq;

P R A E S E S

ad

WIOSTRINUM,

*Ad Conspicuum VIRUM JUVENFM
DN. PETRUM WIOSTRINUM,
Smolandum, Respondentem & Coniectorum nos-
trum per dilectum Allusio.*

Pie Pettra est Christus, sane hoc fundamine stabis,
Turbine non ullo, Petre, cadesq; malo
Causam cur, quæris? Bonitas est ipsa potentis,
Quæ non ullius Causa Mali esse potest.

L. Mq; deproperabat
A X E L I U S K E M P E

Perdita nunc ætas senio, vitijs perabundans
Est immersa suis pluribus, Ecce l malis:
Terra homines pravos generatque foverq; rebelles,
Rara avis est probitas, mens pia, casta anima.
Usque adeò colitur floretque vigetque voluptas,
Sint ut nequitiz plurima plena solo.
Vivere te voluit Dominus licet Arbitr̄ cœvi,
Ingenue & frater pars animæ, alter ego,
Orbe malo nostro; tamen hunc tu temnere nosti,
Sic studijs animum percolis atq; pijs,
Talia honesta tuo conamina corde volutas,
Robore ut En! animus fulgeat inde tuus.
Impiger ascendis Cathedram cum laude reverfus,
Non causam recolas esse mali Dominum.
Utpote præceliens docet hoc, probat ore patenti,
Svenonius Doctor clarus ad astra poli.

J O N A S H A G L I N U S.

Per vigili studio rimaris ut abdita Sacra,
Et falsos pellis firmâ ratione sophistas;
Te decorant pietas, Doctrina & mentis acumen,
Rite Dei pergis Causâ defendere nævos;
Vive diu felix pietatis per memor esto!
Svecia Te foveat, fructus Smolandia laudet!
Vive valeque mei non immemor, inclyte Fautor!

P E T R U S G A B: H E R L I N U S S m o l
S. R. M. Stipendiari.